

Міністерство культури України
Управління культури Закарпатської ОДА
Закарпатський музей народної архітектури та побуту

Повітова Рада Сату Маре
Повітовий музей Сату Маре

**ДОСЛІДЖЕННЯ, ЗБЕРЕЖЕННЯ, ВІДТВОРЕННЯ
ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

Науковий збірник Закарпатського музею
народної архітектури та побуту
Випуск 2

**CERCETAREA, CONSERVAREA
ȘI POPULARIZAREA PATRIMONIULUI CULTURAL**

Publicația științifică al Muzeului Arhitecturii
și Civilizației Populare din Transcarpatia
Ediția 2

**RESEARCH, PRESERVATION, RESTORATION
AND PROMOTION OF CULTURAL HERITAGE**

Scientific herald of Transcarpathian regional museum
of folk architecture and life
Second edition

Ужгород
Видавництво Олександри Гаркуші
2 0 1 5

УДК 069 (06)

ББК ч 77 я 43

Д 70

Науковий збірник публікується в рамках реалізації проекту “Проривна культура – європейські цінності та спільне майбутнє. HUSKROUA 1101/139”, що запроваджений у ході Програми прикордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна ENPI – CBC – 2007-2013 (www.huskrova-cbc-net). Проект фінансується Європейським Союзом. Закарпатський музей народної архітектури та побуту бере участь у проекті у ролі партнера Повітового музею Сату Маре.

У науковому збірнику вміщено статті та повідомлення учасників науково-практичних семінарів, що відбулись в рамках реалізації проекту “Проривна культура – європейські цінності та спільне майбутнє”, а також Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 40-річчю Закарпатського музею народної архітектури та побуту, яка відбулась 25-27 червня 2010 р. У публікаціях порушуються питання дослідження, збереження, відтворення та популяризації культурної спадщини, різні аспекти духовної та матеріальної культури.

Редакційна колегія:

Андял Габрієла Василівна, директор Закарпатського музею народної архітектури та побуту, заслужений працівник культури України;
Лівіу Марта, генеральний директор Повітового музею Сату Маре, доктор археології;
Коцан Василь Васильович, кандидат історичних наук, завідувач відділу експозиційної та науково-дослідної роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту, доцент кафедри історії України ДВНЗ “Ужгородський національний університет” (голова редколегії);
Ірина-Люба Горват, науковий співробітник, завідувачка відділу мистецтва Повітового музею Сату Маре, доктор історії;
Полак Сільвія Іванівна, заступник директора з наукової роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту;
Зейкан Оксана Василівна, вчений секретар Закарпатського музею народної архітектури та побуту;
Приймич Михайло Васильович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Закарпатського художнього інституту.

Рецензенти:

Тиводар Михайло Петрович, доктор історичних наук, професор кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ДВНЗ “Ужгородський національний університет”;
Віраг Паула-Каталіна, науковий співробітник Повітового музею Сату Маре, доктор історії.

У разі передруку посилання на науковий збірник обов’язкове.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Закарпатського музею народної архітектури та побуту
(протокол № 3 від 04 лютого 2015р.)*

© Андял Г.В., Коцан В.В., упорядкування, 2015

© Закарпатський музей народної архітектури та побуту, 2015

© Видавництво Олександри Гаркуші, 2015

ISBN 978-617-531-126-4

ЛІХТЕЙ І.М.
(Ужгород)

РОЛЬ ІВАНА КОЛОМІЙЦЯ У СТАНОВЛЕННІ ЗАКАРПАТСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

УДК 069.02 : 908 (477.87) (092)

У статті розглядається діяльність першого директора Закарпатського краєзнавчого музею в Ужгороді, кандидата історичних наук Івана Гавриловича Коломійця. На момент свого приїзду в Ужгород він устиг попрацювати на партійній і викладацькій роботі, був репресований і мав за плечима фронтові дороги Великої Вітчизняної війни. Відомо, що І.Г. Коломієць був обізнаний з музейною роботою: якийсь період працював спочатку заступником, а відтак і директором Дніпропетровського історичного музею. І хоча І.Г. Коломієць очолював Закарпатський краєзнавчий музей усього лише рік (грудень 1945 – листопад 1946), він відіграв важливу роль у його становленні. В діяльності І.Г. Коломійця на посаді директора цього закладу усе ще залишається чимало нез'ясованих моментів, які потребують детального вивчення.

Ключові слова: музей, експонат, музейна колекція, фонди, Мукачівський музей ім. Т. Легоцького, Закарпатський краєзнавчий музей.

Іван Гаврилович Коломієць (1903–1962) – досить суперечлива постать не лише в історичній науці Закарпаття, але і в музейній справі краю. Якщо про Івана Коломійця як історика маємо низку публікацій [9, с. 59–64; 10, с. 116–119; 12, с. 96–103; 13, с. 142–144; 14, с. 92–103; 16, с. 93–94; 18, с. 212; 19, с. 9–10; 22, с. 257–259], то його музейницька діяльність досі не знайшла належного висвітлення в краєзнавчій літературі. Як відомо, І.Г. Коломієць прибув на Закарпаття десь наприкінці 1945 р. На цей час він устиг попрацювати на партійній і викладацькій роботі, був репресований і мав за плечима фронтові дороги Великої Вітчизняної війни.

Як стверджують окремі дослідники, Іван Гаврилович Коломієць народився 29 червня 1903 р. [9, с. 59]. Ця дата, ймовірно, наведена за старим стилем, бо в особовому листку з обліку кадрів та в автобіографії вченого (обидва документи датуються 27 липня 1947 р. і зберігаються в архіві Ужгородського національного університету) вказано, що він з'явився на світ у м. Нікольськ-Уссурійський в липні 1903 р. Щоправда, в дипломі про вищу освіту читаємо, що Іван Гаврилович Коломієць народився “1 дня липня місяця 1903 року” [11, арк. 4, 8, 10]. Це дає підстави дослідникам вказувати на різні дати його народження – 1 липня, 1 або 29 червня 1903 р. [13, с. 142; 22, с. 257]. Щодо місця народження, то офіційна назва вказаного Іваном Коломійцем міста

змінювалася кілька разів. З 1898 до 1926 р. воно офіційно називалося Нікольськ (втім, паралельно часто вживалася і назва Нікольськ-Уссурійський), з 1926 до 1935 р. – Нікольськ-Уссурійський, з 1935 до 1957 р. – Ворошилов, з 1957 р. й донині – Уссурійськ. Тепер як адміністративно-територіальна одиниця воно входить до складу Приморського краю Російської Федерації. Тому немає нічого дивного, коли одні дослідники пишуть, що І.Г. Коломієць народився в м. Нікольськ [13, с. 142], а інші вказують на Нікольськ-Уссурійський [10, с. 116; 22, с. 257], бо це різні назви одного й того ж міста.

У Південно-Уссурійському окрузі, до якого до революції належало місто Нікольськ-Уссурійський, станом на 1897 р. налічувалося 124830 жителів. Крім інших національностей (росіян – понад 40 тисяч, корейців – 22380, китайців – 21328, поляків – 2442, японців – 1529, євреїв – 1152), тут мешкало чимало українців – 31 413 осіб [24, с. 285]. Отже, за чисельністю українці були тут другою після росіян громадою. Батьки І.Г. Коломійця теж мали українське коріння. Вони, як він зауважував, були селянами-бідняками, переселенцями із села Дмитрівки, що на Чернігівщині. Тому в особовому листку з обліку кадрів у графі “національність” Іван Гаврилович зазначив, що він – українець. З автобіографії довідуємося також, що його батько упродовж 20 років служив на залізниці стрілочником та кондуктором і помер у 1931 р., а мати була домогосподаркою [11, арк. 4, 8]. Втім, деякі дослідники стверджують, що батьки І. Коломійця займалися торгівлею і родина жила в достатку. Тому нібито з приходом на початку 20-х років ХХ ст. на Далекий Схід більшовиків “майно купця Коломійця-старшого, звичайно ж, було експропрійовано, а сам він змушений був емігрувати у сусідній Китай” [9, с. 59].

Як впливає з автобіографії, свій трудовий шлях Іван Гаврилович розпочав у юнацькому віці після закінчення в 1920 р. Нікольськ-Уссурійського 4-класного училища. Упродовж 1920–1923 рр. він трудився наймитом у с. Ново-Нікольськ і кочегаром у млині м. Нікольськ. Відтак І. Коломієць перебрався в Україну й у 1923–1925 рр. працював кочегаром мартенівської печі Київського машинобудівного заводу “Більшовик”. З серпня 1925 до листопада 1929 р. він служив у лавах Червоної Армії, де пройшов шлях від червоноармійця до політрука роти і був звільнений у запас через хворобу. У грудні 1926 р., тобто під час перебування на військовій службі, став членом ВКП(б) [11, арк. 7, 8].

Все це офіційна версія перших років трудової біографії Івана Коломійця, написаної ним самим. Постає, однак, запитання, що спонукало І. Коломійця у 1923 р. покинути Далекий Схід і переїхати в Україну: прагнення повернутися на батьківщину своїх батьків чи щось інше. На такі роздуми наштовхує також згадка тодішнього студента-історика В. Лемака про “купця Коломійця-старшого”. Залишити цю інформацію поза увагою також не можна, адже,

як відомо, на початку 90-х років XX ст. В. Лемак разом з товаришем їздив у Томськ, де тоді мешкала 73-річна Поліна Іванівна Коломієць, вдова Івана Гавриловича у його другому шлюбі, яка під час зустрічі, можливо, й розповіла правдиву історію про батька свого чоловіка, яку той довгий час був змушений приховувати. Адже якби І.Г. Коломієць в умовах сталінського тоталітарного режиму, постійного цькування й пошуку ворогів народу вказав на свою приналежність до родини купця, то це, зрозуміло, могло б йому неабияк зашкодити. Якщо взяти все це до уваги, то напрашується думка, а чи була не для того І. Коломієць і перебирається в Україну, аби замести сліди, пов'язані з родинним походженням, і розпочати все з чистого аркуша. Поки що це питання залишається відкритим.

У 1928 р., тобто ще під час служби у війську, Іван Гаврилович одружується із Фрідою Львівною Левітан. У цьому шлюбі в подружньої пари з'явилося двоє дітей [9, с. 59].

Після демобілізації І.Г. Коломієць знаходився на профспілковій і партійній роботі: протягом листопада 1929 – жовтня 1930 р. працював завідувачем кадрами Дніпропетровської облпрофради, відтак півроку обіймав посаду заступника голови Ближєдівського райвиконкому Харківської області, а з травня до вересня 1931 р. був інструктором Дніпропетровського міськкому КП(б)У. У вересні 1931 р. І.Г. Коломієць, закінчивши підготовчі курси, став студентом Дніпропетровського інституту інженерів транспорту. Однак невдовзі перевівся на історичний факультет Дніпропетровського державного університету (тепер Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара), який закінчив у червні 1935 р., отримавши кваліфікацію викладача історії. Упродовж 1933–1935 рр., паралельно з навчанням в університеті, він викладав історію на робітфаци Дніпропетровського будівельного інституту [11, арк. 4, 8, 10].

Слід дещо прояснити питання переведення І.Г. Коломієця в Дніпропетровський державний університет. В офіційних документах він пише, що відразу, тобто у вересні 1931 р., став студентом Дніпропетровського державного університету. Проте у дипломі, виданому І.Г. Коломієцю [11, арк. 10], відзначено, що в університет його було переведено з Дніпропетровського інституту інженерів транспорту. Як відомо, з утвердженням в Україні радянської влади у 1920 р. університети, згідно із системою наркома освіти Г. Гринька, було реформовано: медичні факультети перетворено на медичні інститути, юридичні – приєднано до інститутів народного господарства, а історико-філологічні й фізико-математичні факультети перетворено на факультети професійної освіти інститутів народної освіти. Отже, університети в радянській Україні (УСРР) взагалі було ліквідовано, а на їхній основі створювалися галузеві навчальні заклади, зокрема інститути народної

освіти. І тільки в 1933 р. в УСРР було відновлено діяльність чотирьох університетів: Харківського, Київського, Одеського, Дніпропетровського. Тому І.Г. Коломієць міг стати студентом Дніпропетровського університету не раніше 1933 р. Отже, ще одна неточність у матеріалах особової справи, заповнених І.Г. Коломійцем.

Цікаво, що в дипломі І.Г. Коломійця серед предметів, які йому довелося вивчати, крім гуманітарних, є низка природничих дисциплін – математика, фізика, хімія, технологія металів, фізична основа електротехніки, теорія змінного струму, теоретична механіка. Їх він склав на “добре” й “задовільно”. Натомість більшість предметів гуманітарного профілю (політекономію, теорію радянського господарства, українську мову, історію СРСР, німецьку мову, англійську мову, польську мову, всесвітню історію, історію України, історію Комінтерну, історіографію, історію ВКП(б), методику історії, всесвітню літературу, діамат, істмат) І.Г. Коломієць опанував на “відмінно”. На “відмінно” захистив і дипломну роботу на тему: “Аграрно-революційний рух в Японії” [11, арк. 10].

Після закінчення університету І.Г. Коломієць у вересні 1935 р. вступив в аспірантуру при Дніпропетровському державному університеті. Однак, його аспірантські студії тривали трохи більше року. Уже в жовтні 1936 р. йому довелося перервати навчання на другому курсі аспірантури через відсутність викладачів з історичного циклу дисциплін. Під час навчання в аспірантурі він також працював секретарем парткому університету і паралельно викладав всесвітню історію (новий час) у Дніпропетровському педагогічному інституті [11, арк. 4, 8].

Невідомо коли, бо в особовій справі про це нічого не сказано, але, як стверджують дослідники, у 1937 р. І.Г. Коломієць був хибно звинувачений у шпигунській діяльності на користь іноземної розвідки й репресований. Покарання відбував в одному з концтаборів на Уралі, де захворів на сухоти. Лише дивом Іван Гаврилович зумів вижити й у 1939 р. був звільнений завдяки клопотанню друзів [9, с. 60]. Сам же І.Г. Коломієць вказував на те, що протягом жовтня 1936 – вересня 1939 рр. працював заступником та директором Дніпропетровського історичного музею (зауважимо, що з 1902 до 1933 року музей очолював видатний український історик, академік Дмитро Яворницький (1855–1940), ім'я якого було присвоєно музею в 1940 році), а відтак до серпня 1941 р. обіймав посаду старшого викладача кафедри основ марксизму-ленінізму Дніпропетровського гірничого інституту [11, арк. 4, 8].

Пояснення, чому в автобіографії І.Г. Коломієць не вказав про те, що був репресований, знаходимо у відомого вченого-історика Андрія Пушкаша. Слід відзначити, що А.І. Пушкаш закінчив заочне відділення історичного факультету в 1952 р., тобто належав до його першого випуску [17, с.

236], і очевидно, ситуація навколо І.Г. Коломійця була тоді на слуху. Він, зокрема, пише: “Иван Гаврилович Коломиец, оказавшись политическим репрессированным, в годы Второй мировой войны попросился на фронт и был реабилитирован. Кандидат исторических наук – после демобилизации работал в Ужгородском историческом музее. В начале 1946 года был открыт Ужгородский университет, и Коломиец перешёл туда на работу, где преподавал всеобщую историю нового времени. Одновременно в соавторстве в газете “Закарпатская Украина” опубликовал ряд острых полемических статей и нажил себе недругов. Те и подняли вопрос, что он в своей автобиографии не писал о вышеназванных сюжетах. Защищаясь, Коломиец ссылаясь на реабилитацию, которая давала ему на это право” [19, с. 9].

У лютому 1941 р. на засіданні Вченої ради Московського державного інституту історії, філософії та літератури ім. М.Г. Чернишевського Іван Гаврилович захистив дисертацію на тему “Селянська реформа 1861 р. на Катеринославщині” й отримав науковий ступінь кандидата історичних наук. Крім того, упродовж 1940–1941 рр. в обласній дніпропетровській газеті “Звезда” він опублікував низку статей: “Крестьянское революционное движение на Екатеринославщине в период 1861 – 1863 гг.”; “9 января 1905 г.”; “IV съезд ВКП(б)”, “Первая русская революция” та ін. [11, арк. 8, 9, 11].

Із серпня 1941 р. до листопада 1945 р. І.Г. Коломієць перебував у рядах діючої Червоної Армії. Він брав активну участь у боях на Донбасі, служив інструктором політвідділу дивізії, замполітом шпиталю, комісаром полка, був нагороджений бойовими орденами Червоної Зірки (1943) і Вітчизняної війни II ступеня (1945) та медалями “За оборону Кавказу”, “За оборону і взяття Кенігсберга”, “За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.” [11, арк. 4, 5, 8].

Демобілізувавшись у званні майора, Іван Гаврилович одержав направлення на Закарпаття й у грудні 1945 р. обійняв посаду директора Народного Музею Закарпатської України [11, арк. 4, 9]. Цей музей було створено в Ужгороді постановою Народної Ради Закарпатської України (НРЗУ) від 20 червня 1945 р. І.Г. Коломієць став його першим директором. Ще однією постановою НРЗУ за № 2422 від 23 червня 1945 р. для музею було відведено частину будівлі колишнього жупанату Ужанського комітату (м. Ужгород, вул. Горького, 3, нині – площа Жупанатська). Музей передбачалося розмістити в 17 кімнатах, з яких 10 відводилося під експозицію. Та, очевидно, передана під музей будівля жупанату була в занедбаному стані, позаяк Ужгородський міський народний комітет мав її відремонтувати і перевезти сюди “музейні речі та експонати з колишньої будови Общества ім. А. Духновича в Ужгороді (сучасна Православна набережна, 21)” [23, с. 3].

Як свідчить у своїх спогадах очевидець тих подій, тодішній науковий співробітник музею Володимир Гошовський (прийнятий на роботу в музей 30 січня 1946 р.), це “були зали першого і другого поверху правого крила колишнього “жупанату”... На першому поверсі були розташовані канцелярія, службові приміщення, фонди, бібліотека, на другому – експозиції” [4, с. 71]. Колись тут постійно діяла етнографічна виставка Ужгородського земського музею, організована у 1935–1937 рр. відомим чеським народознавцем Амалією Кожміною (1876–1951).

До речі, В. Гошовський так описує портрет і тогочасний побут Івана Гавриловича: “Коломієць був високою, худорлявою людиною з малою (пропорційно до фігури) головою на довгій шії. Коли говорив, ніколи не дивився у вічі, а кудись у далину над головою співбесідника. Він був по-військовому строгою людиною, безапеляційною, безкомпромісною, я б навіть сказав – жорстокою й нелюдяною. Він увесь час, на протязі цілого року ходив у військовій формі та шинелі (без погонів) і тільки тоді, коли влаштувався в університет як видатний спеціаліст по історії Закарпаття, вперше одягнув костюм. І в той же час, як не дивно, він любив малих дітей. Спочатку мешкав у музеї і провадив аскетичний спосіб життя: був самотнім. Сам собі готував скромну їжу, спав на вузькому залізному ліжку, прикритому шинелею, жінок в його товаристві я не бачив. Згодом приїхала до нього його дружина з хлопчиком, як дві краплини подібним до батька, але вони довго разом не прожили: через деякий час розвелись, Іван Гаврилович одружився зі своєю студенткою і разом з нею переїхав у Томськ...” [4, с. 71].

Звідки Іван Коломієць був родом, де вчився і працював до війни, – ніхто з працівників музею не знав. “Все це було засекречено, – пише В. Гошовський, – як військова таємниця. Української мови він зовсім не знав: не знав жодної мови, крім російської, яка була офіційною мовою для всіх працівників музею. Коли ж довідався, що деякі музейні працівники розмовляють між собою по-українському, він зібрав всіх та прочитав лекцію про небезпеку українського буржуазного націоналізму, про антинауковість історичної концепції Михайла Грушевського та необхідність класового підходу до оцінок фактів історії та культури” [4, с. 71].

Власне, колекції Ужгородського земського музею, а також зібрання музею товариства “Просвіта”, Общества ім. А. Духновича і Ужгородської гімназії на перших порах і склали основу музею. Існування згаданих установ не вписувалося в нову радянську дійсність, тому їх було ліквідовано, а експонати передано Народному музею. З Мукачева до Ужгорода належало також перевезти все надбання музею ім. Тиводара Легоцького. Цей музей мав унікальні експонати, основну частину яких зібрав зачинатель музейної справи нашого краю Тиводар Легоцький (1830–1915). У свій час найбільше

зусиль для створення згаданого музею доклав ідейний сподвижник Т. Легоцького, викладач Мукачівської гімназії Йосип Янкович, який став його незмінним директором. Наприкінці 1945 р. музей ім. Т. Легоцького мав три відділи: археологічний, історичний і краєзнавчий, завідувачами яких були К.І. Стрипський, Е.І. Керекеш та Ю.Й. Янкович [20, с. 12, 18].

У своїх спогадах В. Гошовський, зокрема, пише: “На початку 1946 року був ліквідований історико-археологічний (з 1929 року – *державний*) музей Теодора Легоцького в Мукачеві. Ліквідував цю цінну колекцію Легоцького (1830–1915) і його послідовників (*Янковича та братів Затлукал*) уже згадуваний І. Коломієць. Експонати були перевезені до Ужгорода так, що їх паспорти ґрунтовно перемішались, внаслідок чого всі експонати втратили свою наукову вартість” [4, с. 74].

Слід, однак, зауважити, що доля музею ім. Т. Легоцького була вирішена ще до того, як І. Коломієць приїхав на Закарпаття. Про це, зокрема, свідчать архівні матеріали, оприлюднені відомим краєзнавцем Л. Філіпом. З них випливає, що зібрання музею мали бути перевезені з Мукачева до Ужгорода ще в травні-червні 1945 року [23, с. 3]. На думку іншого дослідника історії створення й діяльності Мукачівського музею ім. Т. Легоцького – Валерія Разгулова, нову владу не влаштовував його директор Йосип Янкович. Тому 20 листопада 1945 р. з’явився наказ за підписом керівника відділу позашкільної освіти Зозуляка, згідно з яким Й. Янковича було звільнено з посади директора музею ім. Т. Легоцького. Ключі, а також усе майно цього закладу він мав передати згідно з інвентарним описом А.І. Смужаниці [20, с. 17–18].

Однак Мукачівський історико-археологічний музей на цьому не припинив своєї діяльності. Про це, зокрема, свідчать замітки, опубліковані в 1947 р. у засобах масової інформації за підписом його нового директора І. Жупана. В одній із них під назвою “Експонати давньої старовини (В Мукачівському історико-археологічному музеї)” читаємо, що археологічний відділ цього закладу має багато оригінальних експонатів кам’яного і бронзового віків: бронзові сокири, бронзовий серп з руків’ям, браслети тощо. При цьому наголошується, що Мукачівський історико-археологічний музей поповнюється новими цінними історичними предметами і проводить кропітку роботу над реорганізацією археологічного та історико-краєзнавчого відділів [5, с. 5]. Інша публікація повідомляє, що в Мукачівському музеї відкрилися нові відділи – “Підпільники Закарпаття в боротьбі за звільнення області від іноземних окупантів” та “Закарпатські партизани в дні Вітчизняної війни” [6, с. 5].

Забігаючи наперед, зазначимо, що на цей час І.Г. Коломійця на посаді директора Ужгородського музею вже змінив Петро Сова. Отже, наявні в нашому розпорядженні матеріали не дають підстав звинувачувати

І.Г. Коломійця у справі ліквідації колекції Т. Легоцького. Хоча не виключено, що за директорування І.Г. Коломійця в Ужгород було доправлено лише матеріали, зібрані Т. Легоцьким, а Мукачівський музей продовжував функціонувати без них. У такому разі, єдине, чим можна дорікнути Іванові Коломійцю, так це ненауковою організацією перевезення експонатів. Адже В. Гошовський стверджує, що згодом завідувачу відділу історії та археології Ужгородського музею Костянтиніві Берняковичу довелося докладати чималих зусиль, аби на підставі статей Т. Легоцького “відновити паспортизацію об’єктів” [4, с. 74]. В усякому разі справа, пов’язана з ліквідацією колекції Т. Легоцького, ще чекає на дослідників.

Достеменно відомо тільки те, що остаточно Мукачівський музей ім. Т. Легоцького було ліквідовано аж на початку 1950 р. З цього приводу 24 січня 1950 р. Рада Міністрів УРСР навіть прийняла спеціальну постанову № 161, згідно з якою експонати музею ім. Т. Легоцького було передано в новостворений музей в Ужгороді [20, с. 18; 23, с. 3].

У 1946 р. Ужгородський музей придбав цінну археологічну колекцію, яка належала братам Й. та Е. Затлукалам. Щоправда, вона, як згадує В. Гошовський, потрапила у фонди музею “разом з відповідними паспортами” [4, с. 74]. Тут постає запитання, чому ж колекція братів Й. та Е. Затлукалів опинилася в музеї належно впорядкованою, а колекція Т. Легоцького – ні. Це знову ж таки наштовхує на сумніви з приводу немuseumного підходу І. Коломійця щодо згаданої колекції Т. Легоцького.

У першому кварталі 1946 р. до музею було перевезено також історичні цінності з маєтку родини барона Перені із Севлюша (Виноградова) [23, с. 3]. Втім, В. Гошовський зауважує, що предметів для музею в маєтку Перені виявилося небагато – “кілька художніх меблів з минулого століття, бібліотека на іноземних мовах (*переважно белетристика, але було і кілька антикварних видань*), нотні рукописи XIX століття невідомих авторів, бронзовий орел...” [4, с. 74].

Із Виноградова на роботу в музей за рекомендацією місцевого культосвітнього діяча було прийнято колишнього анархо-комуніста пана Габлика, який на початку 30-х років XX ст., рятуючись від переслідувань чеської жандармерії, емігрував до Італії і жив там якийсь час з того, що займався фотографуванням. Як не дивно, І. Коломієць не побоявся взяти на роботу Габлика, котрий нібито міг прислужитися музею “як професійний фотограф зарубіжного вишколу”. З цього приводу В. Гошовський зауважує, що “у Коломійця було все ж таки людяне серце” [4, с. 74]. Панові Габлику було виділено посаду сторожа музею, а його старшій доньці Анні-Марії, яка мала десь 14 років, – прибиральниці. Однак, як фотограф Габлик так і не проявився і через рік разом з родиною переїхав у м. Жданов (нині Маріуполь) [4, с. 74–75].

Ще однією цікавою постаттю трудового колективу музею на початковому етапі його існування, завдяки якій можемо судити про діяльність І. Коломійця, був майстер-столяр Корн. Про один з епізодів його стосунків з директором музею згадує В. Гошовський: “Корн був справжній маестро своєї справи, закоханий у дерево, як у живу істоту. Коли відбирав дошки для чергової вітрини, кожну дошку ніжно гладив, любовно оглядав з усіх боків і стругав з таким почуттям нібито музикував. Одного разу Коломієць закликав Корна до себе і спитав, чому не готова вітрина, яку він давніше замовив. Корн – як завжди ввічливо – на ужгородському діалекті слов’яно-угорської мови намагався кандидату наук пояснити, що потрібні для вітрини деталі вже готові, склені і тепер сохнуть. Коломієць сердито вигукнув: *“А Вы их гвоздями!”* Корн злякано змовк, перевів дихання і тихо промовив: *“Як? Клиньями у дерево?...”* У цьому запитанні було все: і професійне табу, і любов до природи, і культура праці, і страх перед грядущим хамством” [4, с. 75].

З посадою директора І.Г. Коломієць звикся досить швидко і навіть взявся інформувати громадськість про перші кроки у становленні музею. Так, 26 лютого 1946 р. в “Закарпатській правді” з’явилася його стаття “Створимо музей Закарпаття”, в якій він виклав своє бачення розвитку музею. У музеї передбачалося створити декілька відділів, експозиції яких, на думку директора, повинні відобразити “всі сторони історичного розвитку закарпатського народу з стародавніх часів і до наших днів”.

В археологічному відділі планувалося розмістити пам’ятки матеріальної культури і знаряддя праці первісного людського суспільства з території Закарпаття.

В історичному відділі передбачалося висвітлити такі теми, як “Слов’яни”, що мали спростувати твердження “наклепницької і бурхливої німецької та мадярської історіографії, що нібито слов’яни прийшли на Закарпаття тільки в XIII–XIV вв., після його захоплення мадярами”; “Київська Русь” і “Галицько-Волинське князівство”, в органічному зв’язку з якими мала бути “подана історія Закарпатської Русі, що входила до складу Київської держави (при князі Володимирі в X–XI ст.) і частково до складу Галицько-Волинського князівства (з 1281 р. до 1321 р.)”; “Закарпатська Україна під гнітом угорських пригноблувачів”, яка мала показати “тяжке національне, культурне і духовне пригноблення, якого зазнали закарпатці на протязі віків”. Тут, зокрема, належало висвітлити “такі важливі історичні етапи і події національно-визвольної боротьби, як селянські повстання (повстання в 1514 р., Гуменське повстання 1689 р., повстання Головача в XVIII ст., восьмирічна національно-визвольна війна 1708–1716 рр. і т.п.)”. У цій темі планувалося також простежити “політичні, культурні і духовні зв’язки Закарпаття з Росією і Україною, вплив Ломоносова, Державіна, Пушкіна, Лермонтова, Шевченка, Франка на закар-

патоукраїнських просвітителів”. До того ж, планувалося широко висвітлити “розвиток партизанського руху, роль КПЗУ в організації народних мас на боротьбу за визволення від фашистського рабства”.

У кращих залах музею планувалося розмістити відділ “возз’єднання Закарпатської України з Радянською Україною”. Він мав на меті показати “весь процес боротьби за возз’єднання і життя Закарпатської України під сонцем Сталінської Конституції в сім’ї радянських народів”.

Крім того, в музеї передбачалося створити етнографічний відділ, в якому належало показати “побут, народне мистецтво, фольклор Закарпаття, а також відділ краєзнавства”.

Далі І. Коломієць нарікає, що музей доводиться створювати заново, без належної фондової бази. Адже все зібране у свій час окремими поціновувачами і експонати виставок музеїв, що існували раніше, здебільшого було знищено або розграбовано. Тому музей повинен організувати збір історичних цінностей і сподівається на допомогу громадськості, окремі представники якої вже надали чималу підтримку. У цьому контексті І. Коломієць пише, що завідувач комунального відділу облвиконкому Петро Сова передав цінні археологічні знахідки, Олександр Грабар – колекції місцевої флори і фауни, а Микола Лелекач – деякі історичні документи. Однак це лише початок великої роботи, яка чекає на музей. Тому І. Коломієць закликає здавати в музей історичні цінності, археологічні знахідки, матеріали й документи про історію краю, записи народних пісень і т.д. Велика надія у цій справі покладалася на інтелігенцію – вчителів, студентів. Свою публікацію І. Коломієць підсумовує такими словами: “Є всі умови для створення прекрасного музею Закарпаття, який стане гордістю краю і послужить справі дальшого розвитку і розквіту культури нашого народу, культури національної по формі, соціалістичної по змісту” [7, с. 4].

Для створення і нормального функціонування експозиції Народного музею з республіканського бюджету на 1946 р. було виділено 451 895 крб. Крім того, 31 січня 1946 р. Закарпатський облвиконком прийняв постанову за № 50, згідно з якою “дирекції музею було надано право, в межах затвердженого бюджету, витратити кошти на придбання історичних експонатів, документів, унікальних речей та музейного обладнання” [23, с. 3].

Наприкінці березня 1946 р. газета “Закарпатская Украина” повідомляла, що Закарпатський музей готується до свого відкриття і вже розроблено тематику та експозиційний план усіх виставкових залів. На той час музей уже мав у своєму розпорядженні понад 4 тис. музейних предметів, у т. ч. – 400 археологічних (колекції кам’яних і бронзових виробів, а також давньої кераміки), 200 красзнавчих (зразки мінералів, руд, вугілля і колекція фауни – білий фазан, хижі птахи тощо), 700 етнографічних, 500 історичних (старовинні до-

кументи, картини, фотографії, рукописні книги, стародруки, колекції монет) і понад дві з половиною тисячі зразків народної творчості. Крім того, в музеї було підбрано матеріали про Велику Вітчизняну війну та про партизанський рух на Закарпатті [1, с. 4].

Музейні фонди постійно поповнювалися. Так, упродовж другого кварталу 1946 р. музеєм було придбано і зібрано понад 800 цінних предметів, у т.ч. більш як 150 археологічних пам'яток краю доби заліза, унікальні зразки меблів XVII ст., особисті речі місцевих партизанів, зразки флори і фауни, а також близько тисячі примірників літератури з історії і краєзнавства [23, с. 3].

Одночасно велася робота з підготовки виставки “Природні багатства Закарпатської області”, яка мала презентувати вугільну, лісову, соляну і харчову промисловість, а також численні корисні копалини з надр Закарпаття [2, с. 3].

Влітку 1946 р. в житті музею сталися зміни. Постановою № 1001 Ради Міністрів УРСР та ЦК КП(б)У від 1 червня 1946 р. “Про зміну мережі музеїв системи Комітету у справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР” Народний музей Закарпатської області було реорганізовано в історико-краєзнавчий музей II категорії. Ця ж постанова зобов'язувала Закарпатський облвиконком (голова Туряниця І.І.) надати Ужгородському історико-краєзнавчому музею будівлю Ужгородського замку, “виконавши місцевими засобами потрібний ремонт будови та приміщень майбутнього тут музею”. Невдовзі, 16 червня 1946 р., між відділом народної освіти НРЗУ та трестом “Закарпаткомунжитлобуд” було укладено договір про терміновий ремонт приміщення музею по вул. Горького, 3, тобто будинку колишнього жупанату [23, с. 3]. Згідно зі штатним розписом, на той час у музеї передбачалося мати 17 працівників, у т.ч. – директор, 2 завідувачі відділів, 2 старші наукові співробітники, 2 наукові співробітники, 1 охоронець фондів, 1 бібліотекар, техпрацівники [23, с. 3].

Станом на кінець першого півріччя 1946 р. зібрання музею налічувало 5100 музейних предметів, з яких – 400 археологічних, 800 – краєзнавчих (природничих), 700 – етнографічних, 2700 – народного мистецтва, 500 – історичних пам'яток [23, с. 3].

Як стверджують окремі дослідники, вже влітку 1946 р. в приміщеннях колишнього будинку жупанату було відкрито першу експозицію музею, яка включала відділи історії, природи, етнографії та соціалістичного будівництва [21, с. 8; 23, с. 3]. Відомий український етнограф і музеєзнавець П. Федака відзначає, що для огляду було виставлено колекції Ужгородського земського музею та музею “Просвіти”. Він також з певною іронією коментує створення відділу соціалістичного будівництва, хронологічні рамки якого “починалися з 1917 року, хоча Закарпаття, як і вся Чехословацька республіка, а відтак Угорщина, після жовтневого перевороту в Росії соціалізму не будували, за винят-

ком короткотривалої авантюри угорських комуністів і соціалістів у 1919 році. Цей період відображався в експозиції на основі загальних матеріалів історії Росії та радянської частини України” [21, с. 8].

Цікаво, що жодна тогочасна місцева газета не відгукнулася на створення першої експозиції. Натомість преса повідомляє про відкриття наприкінці червня 1946 р. в залах музею виставки, присвяченої річниці возз’єднання Закарпатської України з Радянською Україною (йдеться про 29 червня 1945 р., коли було підписано договір між СРСР і Чехословаччиною щодо Закарпаття). Ця виставка мала продемонструвати досягнення в господарському і культурному житті Закарпаття з часу возз’єднання його з Україною. Тут було презентовано експонати з усіх промислових підприємств краю. Виставка мала 26 відділів, в яких було предстало зразки продукції Берегівського, Свалявського, Ужгородського та Великобичківського деревообробних заводів, Свалявського, Перечинського й Великобичківського хімічних заводів, а також Фрідешівського, Іршавського та Ужгородського металообробних заводів. Численні діаграми показували значне зростання числа лікарень, амбулаторій, аптек та медпунктів, освітніх установ, клубів, бібліотек тощо. Тут також було продемонстровано різноманітні вишивки з Рахівщини, гуцульські дерев’яні вироби, роботи різьбяр Василя Свида, картини художників Адальберта Ерделі, Йосипа Бокшая, Адальберта Борецького, Федора Манайла, малюнки учнів ужгородської художньої школи і т. ін. [8, с. 2; 15, с. 3].

Постає питання, чи не для цієї виставки потрібно було терміново ремонтувати приміщення колишнього жупанату. Не виключено, що саме цю виставку мав на увазі й В. Гошовський, описуючи діяльність І.Г. Коломійця на посаді директора музею та його роль у створенні першої експозиції. “Згідно з планом Коломійця, – відзначає В. Гошовський, – порожні зали музею почали заповнюватися експонатами соціалістичного будівництва на Закарпатті. Це були: вироби швейних та взуттєвих фабрик, метало- та деревообробних заводів (*центральне місце зайняла кухонна плита ужгородського заводу “Перемога”*) тощо. Коли поступали в музей нові швейні та трикотажні вироби, то старі – по акту списувались і загадково зникали, а нові – зайняли їх місце у вітринах. Історична експозиція складалась в основному з фотографій діячів компартії Закарпаття, фотокопій документів про легальну та підпільну діяльність КПЧ та КПЗУ, з цитат Сталіна та класиків. І всюди діаграми невинного росту виробництва та культури, а над ними – лозунги” [4, с. 72]. Можливо, що про згадану виставку і твердять автори, коли пишуть про створення першої експозиції музею. Та чи була це експозиція в повному розумінні слова, – сказати важко.

Ще одна виставка під назвою “Природні багатства Закарпаття” відкрилася в музеї 18 серпня 1946 р. Вона складалася з 7 розділів і в деяких аспек-

тах була близькою за змістом до попередньої. Так, у першому розділі – “Ліси Закарпаття” відвідувачі побачили зразки порід дерев, знаряддя лісового виробництва, фотографії побуту лісорубів. У наступному розділі “Лісохімічна і деревообробна промисловість” можна було ознайомитися з продукцією, яку випускають заводи і фабрики області. У розділі “Багатство земних надр” було продемонстровано зразки корисних копалин – залізної руди, вугілля, мармуру і т.п. За діаграмами, експонатами і картинами відвідувачі могли також отримати уявлення про рибні багатства, тваринний і рослинний світ, про молоду промисловість Закарпаття [3, с. 4]. Цю виставку було організовано стараннями краєзнавчого відділу музею, який очолював О.О. Грабар. Виставка мала неабиякий успіх і за неповних два місяці її відвідало 2000 осіб, “з якими було проведено 21 екскурсію” [23, с. 3].

Як відзначає Л. Філіп, І.Г. Коломієць ставив перед керівництвом краю питання про “необхідність створення в Ужгороді музейного історичного місця на базі Ужгородського замку, а на прилеглий до нього території – етнографічного музею, ботанічного саду, а в замку розмістити історичний музей” [23, с. 3].

Поки музесзнавці займалися впорядкуванням експозицій, їх директор активно готував статті до крайових періодичних видань. Згідно зі свідченням В. Гошовського, помічником у цій справі І.Г. Коломійцю служив юрист і колишній нотаріус (на той час науковий співробітник музею) М.М. Стрипський, котрий володів щонайменше чотирма іноземними мовами: грецькою, латиною, німецькою та угорською або чеською. “Для монолінгви Коломійця, – продовжує далі В. Гошовський, – що замість мов знав добре історичний матеріалізм, Стрипський був справжнім подарунком Фортуни: останній знаходив потрібну для історії Закарпаття літературу, читав її та перекладав, а перший записував, перероблював і підливав сказане марксистським соусом. Досліджуючи історію цим методом, Коломієць випередив своїх колег-істориків, а буржуазних істориків – викрив і морально знищив...” [4, с. 73].

Уже влітку 1946 р. на сторінках крайової преси з’являються перші публікації Івана Гавриловича на закарпатську тематику. Активізація “дослідницької” діяльності, а також нестача кадрів із науковими ступенями та процесі радянзації краю, ймовірно, посприяли І.Г. Коломійцю перейти з 1 вересня 1946 р. на викладацьку роботу в Ужгородський державний університет, тож на цьому його музейницька діяльність на Закарпатті завершилася. Щоправда, директором музею він працював до листопада 1946 року, тобто паралельно з викладанням в університеті [11, арк. 4, 8].

Отже, Іван Гаврилович Коломієць відіграв важливу роль у становленні Закарпатського краєзнавчого музею, однак у його діяльності на посаді директора цього культурно-освітнього закладу залишається ще чимало нез’ясованих моментів, які потребують всебічного вивчення.

Література

1. В Закарпатском музее // Закарпатская Украина. – Ужгород, 1946. – № 40. – Среда, 27 марта. – С. 4.
2. Выставка “Природные богатства Закарпатья” // Закарпатская Украина. – Ужгород, 1946. – № 80. – Четверг, 16 мая. – С. 3.
3. Выставка природных богатств Закарпатья // Закарпатская Украина. – Ужгород, 1946. – № 162. – Вторник, 20 августа. – С. 4.
4. Гошовський В. Були колись літа... / В. Гошовський // Тиса. – Ужгород: Поличка “Карпатського краю”, 1992. – № 1–2. – С. 66–84.
5. Жупан І. Експонати древньої старини (В Мукачевському історико-археологічному музеї) / І. Жупан // Закарпатська Україна. – Ужгород, 1947. – № 75 (501). – Воскресення, 30 марта. – С. 5.
6. Жупан І. Нові відділи в Мукачевському музеї / І. Жупан // Закарпатська Україна. – Ужгород, 1947. – № 282 (768). – Среда, 3 декабря. – С. 5.
7. Коломієць І.Г. Створимо музей Закарпаття / І.Г. Коломієць // Закарпатська правда. – Ужгород, 1946. – № 41 (241). – Вівторок, 26 лютого. – С. 4.
8. Кудимов Н. Год достижений (По залам областной выставки) / Н. Кудимов // Закарпатская Украина. – Ужгород, 1946. – № 119. – Воскресення, 30 июня. – С. 2.
9. Лемак В. Іван Коломієць / В. Лемак // Педагогі-науковці / Упоряд. і передм. В.В. Туряниці. – Ужгород, 1997. – Частина І. – С. 59–64.
10. Ліхтей І. 100-річчя з дня народження Івана Гавриловича Коломієця, історика (1903 – 1962) / І. Ліхтей // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік: Рекомендований бібліографічний посібник. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2002. – С. 116–119.
11. Личное дело Коломийца Ивана Гавриловича. Начато 1.IX.1947 г. Окончено 8.IX.1948 г. На 21 листах // Архів Ужгородського національного університету.
12. Науменко Ф. Іван Гаврилович Коломієць – історик українського Закарпаття / Ф. Науменко // Жовтень і українська культура. Збірник матеріалів з міжнародного симпозіуму = Október a ukrajinská kultúra: Zborník materiálov z medzinárodného sympózia. – Пряшів, КСУТ, 1968. – С. 96–103.
13. Олашин М.В. Коломієць Іван Гаврилович / М.В. Олашин // Олашин М.В. Історичний факультет Ужгородського національного університету: Біобібліографічний довідник. – Ужгород: Гражда, 2010. – С. 142–144.
14. О.Р. [Рудловчак О.]. Видатний дослідник історії Закарпаття / О.Р. Рудловчак // Дукля. – 1963. – № 1. – С. 92–103.
15. Оцебера П. Виставка наших досягнень / П. Оцебера, Ю. Рошко // Закарпатська правда. – Ужгород, 1946. – № 133 (333). – Субота, 6 липня. – С. 3.
16. Павленко Г.В. Коломієць Іван Гаврилович / Г.В. Павленко. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енциклопедичний словник. – Видання друге, доповнене і перероблене. – Ужгород: ВАТ “Патент”, 1999. – С. 93–94.
17. Петрецький В.В. Випускники заочного відділення історичного факультету / В.В. Петрецький, А.М. Печора, М.Ю. Токар // Під покровительством музи Кліо: Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років

/ Упоряд.: Олашин М.В., Остапещ Ю.О., Токар М.Ю., Фенич В.І. – Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2005. – С. 236–268.

18. Поп И. Коломиец Иван Гаврилович // И. Поп. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород: Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 212.

19. Пушкаш А. Цивилизация или варварство: Закарпатье 1918–1945 / Андрей Пушкаш; Институт славяноведения РАН. – М.: Издательство “Европа”, 2006. – 564 с.

20. Разгулов В. Музей Легоцкого / В. Разгулов. – Ужгород, 1997. – 64 с.

21. Федака П. Закарпатський краєзнавчий музей на відтинку своєї півстолітньої історії / П. Федака // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Ужгород, 1996. – Вип. II. – С. 5–22.

22. Фенич В.І. “Покровський закарпатської історіографії”. Місце і роль Івана Гавриловича Коломійця у вивченні історії Закарпаття (1903–1962 рр.) / В.І. Фенич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Історія. – Ужгород, 2008. – С. 257–259.

23. Філіп Л. З історії Закарпатського краєзнавчого музею / Л.Філіп // Вісті тижня-центр. – Ужгород, 2010. – № 22 (247). – 12 червня. – С. 3–5.

24. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. – С.-Петербург: Типография Акц. Общ. Брокгауз-Ефронъ, 1906. – Дополнительный томъ II. Кошбухъ-Прусикъ / Подъ редакціей К.К. Арсеньева и проф. В.Т. Шевякова. – 491 с.

ROLUL LUI IVAN KOLOMIYETS A ÎN CREAREA MUZEULUI DE ISTORIE DIN TRANSCARPATIA

Lihteii I.M. (Ujgorod)

Rezumat

În articolul se descrie activitatea primului director al Muzeului de istorie din Transcarpatia or. Ujgorod, Ph.D. Ivan Gavrilovic Kolomiyets. La momentul sosirii sale la Ujgorod deja a lucrat la predat și a fost dascăl, a fost repreat și a avut în spate drumurile celui de al doilea război mondial . Se știe, că I.G. Kolomiets a cunoscut munca de muzeu: o perioadă a lucrat adjunct, pe urmă ajunge director Muzeului de istorie din Dnipropetrovsk. Deși I.G.Kolomiyets a condus muzeul din Transcarpatia doar un an (decembrie 1945 – noiembrie 1946), el a avut un rol esențial în formarea sa. În activitatea lui I.G. Kolomiyets în postul de director al acestei instituții, sunt încă multe momente neclare, care necesită studiu detaliat .

Cuvinte cheie: muzeu, exponat, colecție de muzeu, fonduri, Muzeul de la Mucacevo în numele lui T.Lehotskyi, muzeu de istorie din Transcarpatia.

THE ROLE OF IVAN KOLOMIETS IN THE FOUNDATION OF TRANSCARPATHIAN REGIONAL MUSEUM

Likhtey I.M. (Uzhhorod)

Summary

The article depicts the professional work of the first head of the Transcarpathian Regional Museum in Uzhhorod, Ivan Gavrilovic Kolomiets, Ph.D. Before his arrival in Uzhhorod, I. Kolomiets had served in the army during the WWII, worked as a teacher, was a member of the party, and even got arrested. I. G. Kolomiets was known for his professionalism. He started his museum career as a vice – head, later as the head of Dnipropetrovsk History Museum. Although I.G. Kolomiets was the director of Transcarpathian Regional Museum just for one year (December 1945 – November 1946), he greatly contributed to its formation. The professional biography of the first head of the regional museum needs further profound research.

Keywords: museum, exhibit, museum collection, foundation, Mukachevo Museum of T. Lehotsky, Transcarpathian Regional Museum.

ЗМІСТ

Передмова. <i>В.В. Коцан</i>	3
Андял Г.В. Історія і сьогодення Закарпатського музею народної архітектури та побуту	5
Горват І.-Л. Роль Повітового музею Сату Маре у розвитку транскордонного співробітництва	22
Ліхтей І.М. Роль Івана Коломійця у становленні Закарпатського краєзнавчого музею	29
Міщанин В.В. Музей лісу і сплаву	45
Данилець Ю.В. Музей преп. Олексія Карпаторуського в селі Іза-Карпуглаш	50
Кузьма В.В. Становлення та розвиток громадських музеїв на Закарпатті (50–80-ті роки ХХ ст.)	55
Данчин Р.С. Науково-видавнича діяльність Товариства “Бойківщина” у Самборі (1928–1939 рр.)	64
Козій Г.І., Захарченко С.М., Зубер С.М. “Мій заповіт – мої музеї”. Роль особистості М.І. Сікорського у створенні музею просто неба в Переяславі-Хмельницькому	74
Погорілий М.М. Музей історії лісового господарства: створення та перспективи	84
Бова І.С. Зелене будівництво музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини	91
Мегела М.І. Проблеми фондозбереження в Закарпатському музеї народної архітектури та побуту	99
Найпавер М.І. Дерев’яні ікони – один із найпоширеніших видів сакрального мистецтва Закарпаття (На прикладі збірки Закарпатського музею народної архітектури та побуту)	107
Сологуб-Коцан Т.Я. Орнаментальні мотиви вишивки на жіночих і чоловічих сорочках лемків Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ ст. (На прикладі фондової збірки Закарпатського музею народної архітектури та побуту)	131
Приймич М.В. Живопис іконостасу церкви св. Архістратига Михаїла у селі Тисобикень Виноградівського району	146
Коцан В.В. Методики і методи вивчення традиційного народного одягу українців Закарпаття	153

Lobonț Pușcaș M. Fotografia etnografică modalitate de conservare a patrimoniului cultural	168
Пилип Р.І. Традиційна одягова вишивка українців басейну річки Тересва кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.	173
Ткач М.І. Підготовка до сплаву і сплав лісу по річці Тиси та її притоках на Закарпатській гуцульщині	186
Симкович В.І. Знаряддя праці та побут лісорубів Закарпаття кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.	192
Сакалош О.М. Традиції ткацтва на Берегівщині	204
Кучурян О.Г. Перші кроки в організації ефективного музейного маркетингу в Чернівецькому обласному музеї народної архітектури та побуту	210
Полак С.І. Популяризація народного мистецтва засобами виставкової діяльності (На прикладі Закарпатського музею народної архітектури та побуту)	220
Зейкан О.В. Закарпатський музей народної архітектури та побуту – крізь призму часу	227
Чанцева Е.А. Твори образотворчого мистецтва як засіб виховання підростаючого покоління (На прикладі науково-освітньої роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту)	237
Грицюк Н.А. Святування 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка в Закарпатському музеї народної архітектури та побуту	248
Лошак К.Й. Антисептичні та консерваційні методи обробки деревини в Закарпатському музеї народної архітектури та побуту	260
Денищук К.В. Забезпечення збереженості та реставрація експонатів групи “Текстиль” у Закарпатському музеї народної архітектури та побуту	266
Мешко Ю.О. Реставрація експонатів груп “Дерево” і “Метал” в Закарпатському музеї народної архітектури та побуту	272
Dobrescu A. Considerații generale asupra unor textile arheologice din colecția muzeului județean Satu Mare	276
Olariu G. Analiza materialelor utilizand fluorescenta de raze x aplicatii	286
Хроніка Закарпатського музею народної архітектури та побуту за 2014 рік	297
Інформація про авторів	304

Д 70 **Дослідження, збереження, відтворення та популяризація культурної спадщини [Текст] : зб. наук. ст. / упоряд. : Г.В. Андял, В.В. Коцан. — Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2015. — 308 с. : іл.**

ISBN 978-617-531-126-4

Науковий збірник публікується в рамках реалізації проекту “Проривна культура – європейські цінності та спільне майбутнє. HUSKROUA 1101/139”, що запроваджений у ході Програми прикордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна ENPI – CBC – 2007-2013 (www.huskroua-cbc.net). Проект фінансується Європейським Союзом. Закарпатський музей народної архітектури та побуту бере участь у проекті у ролі партнера Повітового музею Сату Маре.

У науковому збірнику вміщено статті та повідомлення учасників науково-практичних семінарів, що відбулись в рамках реалізації проекту “Проривна культура – європейські цінності та спільне майбутнє”, а також Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 40-річчю Закарпатського музею народної архітектури та побуту, яка відбулась 25-27 червня 2010 р. У публікаціях порушуються питання дослідження, збереження, відтворення та популяризації культурної спадщини, різні аспекти духовної та матеріальної культури.

УДК 069 (06)

ББК ч 77 я 43

Наукове видання

ДОСЛІДЖЕННЯ, ЗБЕРЕЖЕННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

**Науковий збірник Закарпатського музею
народної архітектури та побуту**

Випуск 2

Відповідальна за випуск *Габрієла Андял*

Статті подано в авторській редакції
Комп'ютерний набір авторів збірника
Художнє оформлення *Олександра Гаркуша*
Переклад англійською *Максим Мельник*
Переклад румунською *Тарас Дацьо*
Коректура *Галина Тамаровська*
Комп'ютерна верстка *Олексій Гаркуша*

Підписано до друку 02.06.2015
Формат 60х84/16. Папір офс.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсет.
Умов. друк. арк. 17,90.
Тираж 500 прим. Замовлення № 15-2015.

Видавництво Олександри Гаркуші
Свідоцтво серія Зт № 23 від 06.09.2005 р.
м. Ужгород, вул. Погорелова, 4
тел./факс (0312) 66-49-38

Віддруковано у ТОВ "ПАПРУС-Ф"
м. Ужгород, вул. Собранецька, 146/39